

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ЯКОВИХ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ АРЕШТОВАНИМ МАЙНОМ (АКТИВАМИ) В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

В умовах інтенсивного розвитку українського законодавства спрямованого на запобігання та протидію злочинності, найбільшої динаміки та розвитку зазнали інститути кримінального процесуального законодавства, зокрема, інститут арешту майна, у тому числі в аспекті управління арештованим майном.

Згідно із статтею 171 КПК України слідчий суддя або суд своєю ухвалою на підставі заявленого прокурором, слідчим (за погодженням з прокурором), а також цивільним позивачем з метою забезпечення цивільного позову, клопотання накладає арешт на майно [1]. Фактично ухвала суду є саме тим судовим рішенням, яке тимчасово позбавляє власника, володільця чи користувача майна відповідних правомочностей: володіння, користування чи розпорядження.

Підставами для застосування арешту майна відповідно до КПК України є обґрунтованість та розумність підозр вважати, що відповідне майно є доказом кримінального правопорушення, підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного/обвинуваченого, конфіскації у юридичної особи, для забезпечення цивільного позову, стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, можливої конфіскації майна тощо.

У разі, якщо вартість арештованого активу перевищує 200 розмірів прожиткових мінімумів (ч. 1 ст. 19 Закону № 772-VIII), відповідні права цією ж ухвалою можуть бути передані АРМА для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості [2].

Отже, чинним кримінальним законодавством України передбачено дієвий порядок вилучення майна у власника/володільця/користувача в рамках кримінального провадження та його подальша передача АРМА для здійснення ефективного управління майном на час досудового/судового розслідування.

На початку 2022 року, у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України питання щодо арешту майна РФ та її резидентів, його можлива конфіскація, стало ще більш актуальним. Одним із способів його вирішення стало прийняття ЗУ «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 03.03.2022 року, яким передбачено, відмінний від описаного вище, механізм примусового вилучення (конфіскації) об'єктів власності Російської Федерації та її резидентів.

Таким чином, станом на березень 2022 року в Україні фактично існувало два дієвих механізми, що визначали умови і порядок конфіскації майна (активів) у власників. Перший – це арешт з подальшою конфіскацією майна в рамках кримінального провадження, другий – це стягнення активів на користь держави у результаті застосування санкцій.

Проте з огляду на судову практику та роботу правоохоронних органів, вбачається, що найбільш зручним, зрозумілим та відпрацьованим способом примусового вилучення майна є саме накладення арешту в кримінальному провадженні та подальша передача активів АРМА.

Як зазначає очільник АРМА, «ці два шляхи не взаємовиключні та не суперечать одне одному. По-перше, і накладення арешту, і накладення санкцій передбачає фактичне блокування активів, тобто заборону їх власникам користуватись і розпоряджатись заблокованим майном. По-друге, арешт у кримінальному провадженні не заважає конфіскувати активи через санкції, а накладення санкцій не є перешкодою для подальшого розслідування злочинів власників активів та притягнення їх до відповідальності» [3].

Тож, основне питання у незастосуванні другого механізму полягає у тому, що наразі не зрозуміло, який саме кінцевий результат варто очікувати. Адже наявність позитивного рішення ВАКС не говорить про його успіх у виконанні та отримання державою вигоди від цього. Натомість, використовуючи механізм із накладенням арешту на майно в рамках кримінального провадження, держава, маючи увесь інструментарій для збереження вартості арештованих активів, може безперешкодно передати таке майно третім особам – передача у тимчасове користування підприємцям, передача майна в управління державним компаніям.

Отже, із викладеного вище вбачається, що передача арештованого майна в управління АРМА є найрезультативнішим наразі способом для збереження економічної вартості активів та спрямування від цієї діяльності доходу в державний бюджет.

Так, в липні 2022 року в рамках кримінального провадження було арештовано активи Товариства з обмеженою відповідальністю «АЕРОК», що належить до російського бізнесу, та фактично є одним з найбільших платників податків у Російській Федерації. ДБР було встановлено, що ТОВ «АЕРОК» фінансували силовий блок та оборонно-промисловий комплекс РФ під час воєнного стану в Україні, запровадженого через збройну агресію РФ. У зв'язку з цим Суд своєю ухвалою наклав арешт на майно підприємства вартістю близько двох мільярдів гривень. Як наслідок, арештовані активи були передані в АРМА для здійснення ефективного управління [4]. Станом на сьогодні, право управляти активами ТОВ «АЕРОК» отримала корпорація Харківські будівельні матеріали, яка стала переможцем конкурсного відбору, запропонувавши найвигідніші умови управління.

Іншим показовим прикладом є передача за ухвалою суду в управління АРМА російської частки капіталу фармацевтичного підприємства ТОВ «ВЕНТА.ЛТД». Активи компанії на час передачі склали близько одного мільярда гривень. За даними правоохоронних органів, службові

особи ТОВ «ВЕНТА.ЛТД» мали безпосередній зв'язок із державою-агресором та причетні до її фінансування. Одним із бенефіціарів компанії є АТ «Катрен», російське підприємство, яке володіє 24 % української компанії [5].

Примітною в даному випадку є та обставина, що в управління АРМА було передано не цілісний майновий комплекс, а лише його четверту частину (24 % корпоративних прав), що створює проблему для здійснення ефективного управління активами. Оскільки АРМА теоретично може знайти управителя для такого активу, однак для прийняття важливих рішень, пов'язаних із розподілом дивідендів, зміна організації підприємства тощо, управитель змушений буде звертатись до власника арештованих прав за згодою. Проте, на практиці це не працює. Тому, АРМА вже неодноразово звертається із пропозиціями внести законодавчі зміни в рамках дослідженого питання.

Таким чином, з наведених прикладів вбачається, що примусове вилучення російських активів в рамках кримінальних проваджень і їх передача в управління АРМА є ефективним способом збереження арештованого майна з можливістю у подальшому отримувати з його діяльності прибуток.

Однак, в даному випадку необхідно звернути увагу саме на момент звернення із клопотанням про арешт такого майна. Згідно із ст. 171 КПК України, клопотання про арешт майна має містити наступні положення: підстави, мета та обґрунтування необхідності арешту майна; чіткий перелік і види майна; документи, що підтверджують право власності, на майно, або конкретні факти і докази, що свідчать про наявність в особи правомочностей щодо володіння, користування та розпорядження майном; розмір шкоди (за необхідності) [1].

Невідповідність заявлених обставин і фактів щодо майна, помилка у визначенні кількості чи виду майна, неточність у визначенні обсягу майна, яке підлягає арешту, може стати підставою для відмови у накладенні арешту або, в разі накладення арешту на некоректно визначене або помилково заявлене майно, АРМА буде позбавлено фізичної можливості здійснювати його ефективне управління.

З огляду на викладене, є очевидним, що від чіткої роботи органів прокуратури та слідства в частині ідентифікації майна у клопотанні безпосередньо залежить ефективність арешту та подальшого управління ним, своєчасність його застосування, а також можливість відшкодування збитків, вчинених протиправними діями злочинців.

Отже, арешт майна (активів), які є речовими доказами та об'єктами примусового вилучення (ймовірна конфіскація), а також їх передача в управління АРМА, є діями, які здійснюються з метою досягнення першочергових завдань кримінального провадження.

Станом на кінець січня 2023 року до вказаного Реєстру внесені вже понад 51 тисяча записів про арештовані активи, в тому числі активи, що належали російським резидентам та були об'єктами права власності Російської Федерації [6].

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що основними проблемами, які на даному етапі становлять загрозу ефективному здійсненню

управління арештованим майном в рамках кримінального провадження є допущення працівниками прокуратури та органів слідства помилок в оформленні клопотання про арешт майна (в разі його схвалення судом) та неузгодженість законодавства щодо передачі в управління частини активів, корпоративних прав. На нашу думку, розв'язання вказаних проблем є на часі та, очевидно, стосується майнових інтересів як власників арештованого майна, так і держави. Відтак, прийняття необхідних заходів щодо їх попередження має бути прерогативою законодавців.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 18.04.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1662>
2. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України № 772-VIII від 10.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#n212>
3. Очільник АРМА розкрив особливості механізмів конфіскації російських активів. URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/ochilnik-arma-rozkriv-osoblivosti-mehanizmv-konfiskatsii-rosiyskih-aktiviv>
4. Активи, передані АРМА під час війни: ТОВ «АЕРОК». URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/aktivi-peredani-arma-pid-chas-viyni-tov-aerok>
5. Російську частку в одному із найбільших українських фармдистриб'юторів передали АРМА. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/rosiysku-chastku-uv-venta-ltd-peredali-do-upravlinnya-arma-novini-ukrajini-50262322.html>
6. Реєстр активів, на які накладено арешт в рамках кримінального провадження. URL: <https://arma.gov.ua/register-of-seized>

Ключові слова: активи, арештоване майно, управління арештованими активами, арешт майна у кримінальному провадженні, арешт російських активів, клопотання про арешт майна.

Key words: assets, seized property, management of seized assets, seizure of property in criminal proceedings, seizure of Russian assets, request for seizure of property.

МИХАЛЬЧУК АННА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
фахівець науково-дослідної частини*

СКАСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА ПРИЗОВОМ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ, НА ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Питання про скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період є новим, актуальним та надзвичайно важливим в умовах повномасштабного вторгнення на територію нашої держави. Ст. 17 Конституції України передбачає: «Захист суверенітету і територіальної

Трясов Данило Андрійович	
Цивільний позов у кримінальному провадженні	373
Філімонов Микита Володимирович	
Використання цифрової інформації з відкритих джерел у кримінальному процесуальному доказуванні: постановка проблеми	377
Хімченко Олексій Сергійович	
Провідна роль прокуратури у забезпеченні законності у кримінальному провадженні в період дії воєнного стану в Україні	380
Шишацька Юлія Олегівна	
Форми залучення конфідентів до негласних слідчих (розшукових) дій	382
Шугалевич Ігор Васильович	
Щодо питання обов'язковості (необхідності врахування) постанов колегії суддів Верховного Суду.	384
Якових Євген Володимирович	
Актуальні проблеми управління арештованим майном (активами) в рамках кримінального провадження	388
Михальчук Анна Миколаївна	
Скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період	391
Підсекція 2	
Кримінологічні особливості протидії злочинності в умовах воєнного стану	394
Дрьомін Віктор Миколайович	
Кримінальні правопорушення і покарання: «кореляція невідповідності».	394
Дикий Олег Вікторович, Осадчий Богдан Валерійович	
Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем як корупційний злочин: теоретичний аспект.	397
Мандриченко Жанна Василівна	
Щодо деяких питань похідних кримінальних правопорушень і похідної злочинності на прикладі незаконного видобутку бурштину	400
Мельничук Тетяна Володимирівна	
Нелегальна транскордонна торгівля: «мули» та «мурахи» часів російської війни в Україні	403
Федчун Наталія Олександрівна	
Особливості детермінації необережних злочинів	405